

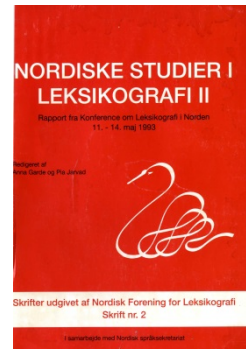
# NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Ekvivalensproblematikk i Nordisk leksikografisk ordbok

Forfatter: Ruth Vatvedt Fjeld

Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 2, 1993, s. 78-86  
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, 11.-14. maj 1993

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>



© Nordisk forening for leksikografi

## Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

## Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

# Ekvivalensproblematikk i Nordisk leksikografisk ordbok

Ruth Vatvedt Fjeld

## 1 Hva er ekvivalens?

*Nordisk leksikografisk ordbok (NLO)* er et ordboksprosjekt der nordisk terminologi i leksikografien skal samles og defineres. For hver term skal det oppgis ekvivalenter på de nordiske språkene (norsk, dansk, svensk, finsk, islandsk), samt engelsk, tysk og fransk. Lemmautvalget er presentert av Hans Kristian Mikkelsen i denne rapporten. Lemmene i ordboken skal ordnes etter de norske bokmålskvivalentene, da en anser at norsk bokmål er den språkformen som oppleves som den mest fellesnordiske. Det blir derfor av særlig viktighet hva som velges som norske bokmålskvivalenter, siden disse vil få en viss betydning for hva som blir ekvivalent for de øvrige nordiske språkene. Ekvivalentvalget må bestemmes ut fra interne norskspråklige hensyn, men selvfølgelig også ut fra forhold i de øvrige nordiske språkene. Å finne de beste ekvivalentene vil i denne sammenhengen si for hvert lemma å finne den ekvivalenten som

- a) gir best mulig dekning av utgangslemmaet
- b) er mest mulig lettforståelig for nordiske brukere
- c) gir best hjelp ved tilegnelse av internasjonal metaleksikografi
- d) samsvarer best med usus i nordisk leksikografi (deskriptivt)
- e) gir mest mulig enhetlig nordisk terminologi (normativt)

Ekvivalens har opptatt oversettere helt siden man begynte å interessere seg for teoretiske problemer ved å transformere et budskap uttrykt i ett språk til uttrykk i et annet. Det er selvfølgelig fordi det ofte er vanskelig å finne uttrykk i to forskjellige språk som nøyaktig svarer til ett og samme innhold. For eksempel skriver Wilh. von Humboldt i 1796 at det er umulig å finne en helt dekkende ekvivalent i oversettelse. Han sier at enten er man utro mot kilden, eller så er man det mot sin egen nasjon (han forutsetter morsmål som målspråk). Dette er uttrykk for et dilemma som også gjelder i all tospråklig leksikografi.

Innen translatologien er det forskjellige syn på ekvivalensproblemet, det spenner fra tro på absolutt oversettbarhet til det motsatte - at all oversettelse er totalt umulig. I praksis vet vi at en som oftest befinner seg midt imellom. Mye kan oversettes, men noe går også tapt. Werner Koller (1992) betegner relasjonen mellom måltekst og kilde tekst som "ekvivalensrelasjonen". Roman Jakobson kaller det "translation propre" eller "interpretation of verbal signs by means of some other language" (1959:233). "Transem" har

også vært brukt som term (K.M. van Leuven-Zwart 1989:157). Terminogene Picht & Draskau (1985) betegner synonymi og ekvivalens som to svært like fenomener: i terminologi er synonymi identitet mellom begreper uttrykt med forskjellige termer innen ett og samme språk, ekvivalens er det samme uttrykt ved hjelp av to eller flere språk.

Å finne den rette ekvivalenten dreier seg om å kople sammen samsvarende språklige enheter av forskjellig størrelse og type (fra fonem til tekst) i forskjellige språk. Det kan gjøres rent deskriptivt basert på tospråklige informanter, eller det kan oppgis preskriptivt hvordan de språklige enhetene skal koples til hverandre. Det vil alltid måtte være et avveiningsspørsmål hvilke ekvivalenter som skal koples sammen. De to- eller flerspråklige ordbøkene er viktige hjelpemidler for oversettere, men vil aldri være noen "fasit" ved oversettelse av tekster, da kontekstuelle og pragmatiske faktorer også styrer valget av ekvivalenter. Hvor store ytringsenheter som skal oversettes, fra enkeltord til hele tekster, har betydning for hvilke typer ekvivalensproblemer som kan oppstå.

I leksikografi og terminologi er ekvivalensproblemet noe enklere enn i oversettelse av hele tekster. Systematisk utarbeidelse av normert terminologi innenfor et fagområde foregår i to trinn. På det første trinnet i den terminologiske leksikografien må en undersøke fagområdet og det fagvokabularet som faktisk blir brukt - altså et rent deskriptivt arbeid. Det er det som hittil er gjort i NLO i forbindelse med lemmautvalget, å kartlegge hvilke benevnelser som anvendes med hvilket begrepsinnhold i nordisk og internasjonal leksikografi. Neste trinn er så det normerende arbeidet med terminologien, nemlig å bygge opp et terminologisk system og å anbefale noen former framfor andre. Dette arbeidet innebærer det å avgrense nærliggende begreper, deretter å fastlegge et begrepsystem ved vurdering og utvalg av benevnelser som tilordnes begrepene, samtidig som benevnelserne gis definisjoner. Dette må foregå som en prosess der det stadig er vekselvirkning mellom termvalg og definisjon. Til slutt velges hvilke delelementer de nye termene skal bestå av. Det er særlig i det siste punktet at ekvivalensproblemet melder seg med full styrke. Mange valg i dette normerende arbeidet blir styrt allerede idet det velges ekvivalenter for de forskjellige lemmaene, og det kan være en fare at en fastlegger mer enn en egentlig ønsker ved å være for språkbundet ved valg av ekvivalenter.

Med utgangspunkt i en del eksempler fra det foreløpige materialet i NLO skal det her skisseres noen problemer man må ta stilling til i forbindelse med valg av ekvivalenter, og videre drøftes hvilke hensyn som spiller inn ved valget mellom flere alternativer. Prosjektdeltakerne i de forskjellige landene har gitt forslag til ekvivalenter, og det er disse forslagene følgende oversikt bygger på.

## 2 Valg av ekvivalent

Utgangslemmaet er ofte en internasjonal term, det vil her si engelsk, tysk eller fransk, som skal få norsk, dansk og svensk ekvivalent. Det gis også islandske og finske ekvivalenter, men ekvivalensproblemene her er så mye annerledes enn for de tre andre språkene at de ikke blir tatt opp her. Termer som har latinsk eller gresk opphav, kalles for "internasjonalismer". Gresk og latin fungerer jo nærmest som *lingua francae* i de fleste

Ruth Vatvedt Fjeld

fagspråk, naturlig nok også innen leksikografi og andre språkvitenskapelige disipliner.

Ekvivalentforslagene kan sorteres i tre typer etter hva slags delelementer de består av:

<i>Utgangslemma:</i>	<i>Ekvivalentforslag:</i>
a internasjonalsisme	→ internasjonalsisme / nordisme
eks: neologisme	→ neologisme / nyord
biskopal	→ biskopal / toveis
b fransk/engelsk/tysk	→ internasjonalsisme / nordisme
eks: teildiomatisk	→ partielt idiomatisk / delidiomatisk
front matter	→ pretekst / fortekst
c sms. internasjonalsisme	→ internasjonalsisme+internasjonalsisme / internasjonalsisme+nordisme /
nordisme+nordisme/	nordisme+internasjonalsisme
eks: regroupment	→ regruppering / omgruppering
delemmatisation	→ delemmatisering / avlemmatisering / lemmaoppløsning

Teoretisk sett kunne det selvsagt bli mange flere ekvivalenttyper, men det er disse typene som går igjen i materialet.

Ved valg av ekvivalent er det en del avveininger og vurderinger en må ta, styrt av bl a de hensyn som er nevnt innledningsvis. Alle hensynene er relevante i forhold til prosjektet, vurderingen vil bestå i å finne ut hvordan de skal prioriteres i forhold til hverandre. Man kan velge å la de rent språklige hensynene veie tyngst, da blir ordboken ytre sett mest systematisk og ryddig. Men en kan også velge å la brukeraspektene være styrende for valg av ekvivalent. Da vil transparens bli avgjørende. Et viktig hensyn er det at de ekvivalentene som velges, er i samsvar med usus i nordisk leksikografi. En ekvivalent som *lemmaoppløsning* er sannsynligvis mindre ekvivalent med utgangslemmaet enn de øvrige forslagene, men samtidig er den mer opplysende for norske brukere av ordboka, og den er mer i samsvar med faktisk brukt terminologi i norsk leksikografi. Man kan derfor spørre seg hva som er best, *delemmatisering*, som samsvarer best med utgangslemmaet, *avlemmatisering*, som vel er lettere forståelig, men som faktisk er et hybridord, noe vi etter redaksjonsprinsippene skal unngå, eller *lemmaoppløsning*, som er delekvivalent med utgangslemmaet, men som er mest i samsvar med faktisk bruk, i hvert fall i norsk leksikografi.

Det letteste er ofte å velge en ekvivalent som bare er en adaptasjon av utgangslemmaet

i kildespråket. Det vil si at det lages et nytt lånord, og dermed unngår man alle konnotasjoner og den upresisjon som måtte hefte ved en mer målspråksnær ekvivalent, samtidig som det er internasjonalt kjent og forstått. Et aktuelt eksempel på dette er nettopp termen *lemma*. I norsk tradisjonell leksikografi har en brukt *oppslagsord*, som er en partiell ekvivalent til *lemma*. Men *oppslagsord* er ikke bare en term, det er også et allmennord, og er derved mindre spesifisert enn termen *lemma*. Det som taler mot å velge en ekvivalent som *lemma*, er bl a at det ikke er noe kjent ord, og den som skal sette seg inn i fagområdet, må dermed lære seg en ny term. Et annet problem med *lemma* er at det er mer brukt og har fått en egen definisjon innen en bestemt leksikografisk teori, og at en kanskje trenger kjennskap til hele denne leksikografiske teorien og dens metode for å forstå i sin fulle dybde hva som skiller *lemma* fra *oppslagsord*. (Og enda verre er det dersom en term har fått forskjellig definisjon innen forskjellige teorier!) Et tredje problem er at *lemma* har en tradisjonell betydning (valgspråk, motto, overskrift, innholdsfortegnelse), noe som kan føre til misforståelser, men det velger jeg å holde utenom her. For en nærmere beskrivelse av termen *lemma*, se ellers Werner Wolskis artikkel i HSK 5.1: *Das Lemma und die verschiedenen Lemmatypen*.

I stedet for å velge ekvivalenten *oppslagsord* til kildespråkstermen *lemma* kan en velge *grunnform*. Den sier mer om innholdet i *lemma*, og gir en som er ukjent med fagområdet lettere assosiasjoner til hva som ligger i termen. Men *grunnform* kan også føre på villstrå, da det brukes i diakrone språkbeskrivelser der en snakker om avledninger og andre utviklinger med opphav i en *grunnform*. I NLO har vi foreløpig bestemt å regne internasjonalismen *lemma* som hovedlemma, og å føre opp både *oppslagsord* og *grunnform* med henvisning til *lemma*, der definisjonen av termen skal stå. Det blir gjort fordi NLO blant annet skal gi hjelp ved tilegnelse av internasjonal metaleksikografi. Alternativt kunne en tenke seg at også termene *oppslagsord* og *grunnform* fikk en kort definisjon med henvisning til hovedoppslaget *lemma*, der definisjonen er mer utfyllende. Det vil bli et spørsmål om plass og ressurser, og om hvilken stil NLO skal ha. Noe som er åpenbart, er at valg av ekvivalent fastlegger mye av stilen i ordboka, og også i hvilken grad en velger å binde seg til de forskjellige metaleksikografiske arbeidene som fins, eller om en velger å bygge på de tradisjonene som en har innen nordisk leksikografisk arbeid. Et siktemål med NLO er at den skal virke normerende/standardiserende, samtidig som den skal være mest mulig deskriptiv, og det er da viktig å vurdere de forskjellige alternativene nøye, slik at termene faktisk blir akseptert og brukt.

I alt oversetterarbeid er det et kjent problem at form i kildespråk smitter over på form i målspråk, uten at det ligger noe bevisst valg bak. Det samme kan selvfølgelig skje i NLO, og derfor bør en være på vakt mot å adaptere internasjonalismene uten å kartlegge grundig om det foreligger en nordisk ekvivalent, eventuelt delekvivalent. Det er lett å bli bundet av kildelemmaet, noe som har vist seg ved flere tilfeller der vi har foreslått forskjellige ekvivalenter til samme lemma, avhengig av om kildespråket har vært engelsk, fransk eller tysk. Vi får da dubletter:

dictionnaire de décodage	→ avkodningsordbok
passive dictionary	→ passiv ordbok

Disse ekvivalentene må sammenføres til ett begrep, slik at vi ikke ender opp med noe en kunne kalle falske lemnaer.

I tillegg til termene fra HSK har vi tatt inn leksikografiske termer fra nordiske språk, ekserpert fra nordisk leksikografi og metaleksikografi. Disse termene kan være synonyme - helt eller delvis - for ekvivalentforslagene for de internasjonale termene. Det blir da viktig å velge den bokmålskvivalenten som best svarer til den internasjonale termen, og som samtidig harmonerer best med dansk, svensk og dels islandsk og nynorsk. Vi må ta stilling til om den engelske, tyske eller franske formen er forskjellige uttrykk for samme begrep, eller om to forskjellige former i samme språk er to uttrykk for samme begrep.

### 3 Manglende og mangelfull ekvivalens

Ekvivalens kan beskrives som et graduelt forhold fra total mangel til total ekvivalens. Total mangel har med kulturelle forskjeller fra språksamfunn til språksamfunn å gjøre. Fra leksikografien kan forholdet eksemplifiseres med det norske uttrykket *klammeform*, som i norske ordbøker betyr en "tillatt sideform innenfor den offisielle normen", det vil si en form som kan benyttes av private rettssubjekter, men ikke av offentlig tilsatte eller offentlige organer. Det er derfor ikke tilstrekkelig i dansk eller svensk med ekvivalenten *variantform*, det må i så fall en ekstra forklaring til, da *variantform* er mye videre enn norsk *klammeform*.

Ofte er det rent tilfeldig at en ikke har ekvivalentformer, i leksikografi blant annet på grunn av den manglende teoriutviklingen på nordisk område. Det er derfor mange termer som mangler ekvivalent, men som er helt nødvendige i metaleksikografisk litteratur. Skal f eks det tyske *Wörterbuchgegenstand* ha ekvivalenten *ordboksgjenstand*, *-formål*, eller *-objekt*? Det er vanskelig å se at det her er noen naturlig norsk ekvivalent, og vi har heller ikke funnet belegg på noen av de foreslåtte norske ekvivalentene. Men termen er selvfølgelig nødvendig og bør etableres i NLO. Spørsmålet er da om en term skal konstrueres, eller om en skal nøye seg med perifrase.

Det kan også være den faglige tradisjon eller utvikling som gjør at det ikke fins noen ekvivalent. For eksempel har tysk og andre "verdensspråk" mange flere ordbokstyper enn norsk:

ty	Schüler-, Lern-, Lehr-, Studienwörterbuch
no	stor ordbok, skoleordbok

Det må her vurderes om det skal etableres nye termer, f eks *ungdomsskoleordbok*, *innlæringsordbok*, *opplæringsordbok* eller *studieordbok* før selve fenomenet fins. Det kan ellers være litt tilfeldig at ekvivalenter mangler, f eks har tysk *Grosswörterbuch* ingen norsk ekvivalent, men kunne hete *storordbok*. At termen ikke fins på norsk, skyldes nok mangel på slike ordbøker.

Ellers kan særpråklige tradisjoner være årsak til manglende ekvivalens. Det tyske *Grosschreibung*, engelske *capitalization*, har vi foreslått å kalle på norsk *bruk av stor bokstav*. Fenomenet fins selvsagt på norsk/nordisk, men det har ikke vært gjenstand for

særlig diskusjon, og dermed har man heller ikke hatt behov for en særskilt term. Det må da avgjøres om vi skal lage en, f.eks. *versalisering*, om termen bare skal forklares, eller om den ikke skal være med i det hele tatt.

Før akronymer er det ofte umulig å finne ekvivalenter, f.eks. *EFL - English for Foreign Learners*, eller *SGML - standard generalised mark-up language*. At det ikke er mulig å finne ekvivalenter her, viser kanskje først og fremst at de ikke bør være med i en ordbok som NLO, det er bare mulig å gi encyklopedisk informasjon om slike akronymer.

Dersom det for en internasjonalisme mangler en nordisk ekvivalent, er det foreløpig bestemt at det lages en adaptert internasjonal ekvivalent. Det er det eneste naturlige for de helt rene fagtermene, der det aldri har forekommet noen nordisk ekvivalent, slik som ved *glossering*. Men ofte vil det finnes en naturlig nordisk ekvivalent også, selv om den ikke er innarbeidet som term:

microstructure	→ mikrostruktur / artikkelstruktur
macrostructure	→ makrostruktur / ordboksstruktur
megastructure	→ megastruktur / rammestruktur

Det kan her diskuteres om det foreligger manglende ekvivalens, for de nordiske ekvivalentene er jo naturlige nordiske ord, men har vel ikke vært brukt som fagtermer. Det er ofte et problem å skille mellom fagspråk og allmennspråk, og for å markere skillet kan det være hensiktsmessig å velge bare internasjonalismene. Det er likevel ikke alltid gjennomført i de ekvivalentvalg som er foreslått:

ty	Aussentext
fr	text externe
en	outside matter
bm	ekstern tekst / ytre tekst / omtekst

Ifølge prinsippene skulle *ekstern tekst* være den beste ekvivalenten, men det kan hende at *ytre tekst* er vel så dekkende og forståelig, selv om det neppe fins belegg for uttrykket som term i nordisk metaleksikografi. Antakelig har det sammenheng med den tidligere nevnte manglende teoriutviklingen på nordisk grunn. Eksemplet viser for øvrig at det ikke alltid er lett å følge generelle prinsipper i leksikografisk arbeid. Der en nordisk term er innarbeidet, tas den selvfølgelig med, det er jo da heller ikke snakk om manglende ekvivalens. Det vil likevel være en avveining hvor godt kjent en nordisk term skal være for at den skal kunne regnes som en ekvivalent. Som mulige ekvivalenter til termen *encyclopaedic dictionary*' fins både *encyklopedisk ordbok* og *allkunneordbok*, men den sistnevnte formen er nok bare kjent som term innen visse miljøer i norsk leksikografi, og vil muligens gi akseptabilitetsproblemer.

#### 4 Partiell ekvivalens

I terminologisk arbeid er det mulig å definere seg til fullstendig ekvivalens, siden defi-

nisjonene kan gjøres stipulativt. Men dersom NLO skal være deskriptiv, får vi mange tilfeller av partiell ekvivalens.

Delvis ekvivalens skyldes ofte perspektivforskjeller, som *ordboksartikkel* og *inngang* for tysk *Wörterbucheintrag*. Hvor mange perspektivmarkeringer en kan føre opp som egne lemmaer, bestemmer hvor utfyllende og omfangsrik ordboka skal bli. Dette har selv sagt med lemmautvalget å gjøre, men får konsekvenser for ekvivalensspørsmålet, da en ved å sammenføre lemmaer som uttrykker forskjellige perspektiver, bare oppnår en delvis ekvivalens i termene.

Et annet problem er det når en term har en "overflateekvivalent" i målspråket, men den er lite brukelig fordi den er svært etablert på andre bruksområder eller er beheftet med konnotasjoner. Dette forholdet drøfter Grindsted (1988) som det hun kaller pragmatiske ekvivalensrelasjoner. For eksempel har dansk satt opp ekvivalenten *anneks* for tysk *Annex*, mens svensk og norsk har *tillegg*. Den allmennspråklige betydningen vil nok virke forstyrrende inn på termen *anneks* i norsk. Men dersom vi velger *tillegg* for norsk og svensk, hva gjør vi da med *annexierte Mikrostruktur*? Å velge en ekvivalent for en term gir ofte ringvirkninger på andre.

## 5 Språksystematiske forskjeller

Andre ekvivalensproblemer kan komme av de enkelte språkernes leksikalske struktur. Termer bør helst være substantiver, men noen språk danner substantiver lettere enn andre. Det er for eksempel ikke lett å finne et substantiv på norsk som dekker det tyske *Bidirektionalität*. Hvis vi ønsker en nordisk ekvivalent her, må innholdet omformes til et adjektiv, f eks *toveis*, og fenomenet kan da ikke føres opp og defineres isolert, bare som del av et nominalhypotagme, f eks *toveis ordbok*. Norsk kan ikke danne adjektivabstrakter som *\*toveishet*. Vi finner dermed ikke en naturlig ettordsterm for dette begrepet i norsk, hvis vi ikke velger internasjonalismen *bidireksjonalitet*.

Det er et ønske, om ikke nødvendigvis et ufravikelig krav, at termer består av ettordsenheter. Språk har ulik evne til å danne slike ettordsenheter, og det kan igjen gi ekvivalensproblemer. Det tyske *Ausgangssprachenseite* kan ikke omsettes til *utgangsspråksside*, som er den direkte oversettelsen. En må derfor velge termen *kildespråk*, men det er videre enn *Ausgangssprache*. Det tyske *sprachübliches Wort* må oversettes med *vanlig ord*, da *\*språkvanlig ord* ikke fins. Men *vanlig ord* er mindre spesifisert, da det ikke sier noe om forholdet til språket som system, slik *sprachübliches Wort* gjør.

Det kan være språksystematiske forskjeller som gjør at ett språk har en mer finsiktet terminologi enn et annet. Det engelske *accent mark* bør på norsk ikke oversettes til *aksentmarkering*, men til *trykkmarkering*. *Aksentmarkering* er allerede i bruk for tonelagsmarkering, som også kalles aksent. Norsk må altså skille mellom aksent og trykk. Dermed spørs det om ikke også dansk og svensk bør la være å velge ekvivalenten *aksentmarkering* for *trykkmarkering*, ellers blir det uforklarlige og uheldige forskjeller mellom de nordiske språkene.



## 6 Kulturbundne forskjeller

Ekvivalensproblemer kan være uttrykk for kulturspesifikke forskjeller. Det gjelder selv sagt også for språkkulturelle forskjeller. En engelsk *Dictionary of Foreign Word* er noe annet enn det vi på norsk kaller *fremmedordbok*, og gir bare delvis ekvivalens. Engelsk er jo mer et blandingsspråk, mens norsk har et mindre sammensatt opphav, så *fremmedord* er mye videre enn *foreign words*. Likevel er det vel ikke mulig å finne en annen brukbar ekvivalent. Det gjenstår å bestemme hvor mye tilleggsinformasjon om slike forhold NLO skal gi.

## 7 Harmonisering mellom de nordiske språkene

I forbindelse med ekvivalentvalg dukker spørsmålet om harmonisering mellom de nordiske språkene opp. Et mål i terminologisk arbeid er økonomisering. Det vil bli å si at redundante ledd i formene ikke bør forekomme. Men av hensyn til konvensjoner i de enkelte nordiske språkene kan det være vanskelig. Ofte er det ledd som markerer et visst perspektiv, som kan betraktes som redundante:

no,da	betydningsoppdeling
sv	betydelseindeling

Kunne man her redusert til *betydningsdeling* for alle tre språkene, eller er det betydningsskillende om det står *opp* eller *inn* her?

Ellers kan det være minimale morfologiske forskjeller mellom språkene i de foreslåtte ekvivalentene. Oftest er det slik at svensk skiller seg ut fra norsk og dansk:

no,da	alfabetisk ordning
sv	alfabetisk orden

Strengt tatt er disse ikke ekvivalente. Semantisk er det vel her en forskyvning i perspektiv fra prosess til produkt, og dette perspektivskillet kan ikke være språkavhengig, så det kan være at vi her har å gjøre med individuelle eller personlige tilbøyeligheter. Ofte forekommer forskjellige former som utganglemma, her *alphabetic ordering* og *alphabetic organization*, og det må klargjøres om dette er ett eller to lemmaer. Det viser at det er vanskelig å behandle ekvivalensproblemet uavhengig av lemmaseleksjon. Videre er det også umulig å fastlegge ekvivalentene før definisjonene er skrevet, noe bli a Picht & Draskau (1985) peker på. De sier at definisjonene er det eneste pålitelige instrument for å avgjøre ekvivalens. At to begreper likner på hverandre, er selvsagt ikke nok.

Et språk som har to variantformer, vil også ha interne ekvivalensproblemer. Det er egentlig minimale forskjeller mellom norsk bokmål og nynorsk, svært ofte fins det samformer. Men det å velge en samform vil samtidig være stilvelgende. På bokmål er formene *avgrenset ordbok* og *avgrensa ordbok* sidestilt, mens nynorsk bare kan ha *avgrensa ordbok*. Det samme gjelder for former som *rededannelse/reirdanning*.

Det å velge samform vil i mange tilfeller bety at en velger termer som ikke er i samsvar med språkbruk og språkfølelse hos mange. Dessuten vil samformene ofte skille seg fra

de danske, og til dels de svenske, men bokmålets særformer kan gi samform med dansk eller svensk. En må derfor foreta en avveining mellom fordelene ved en norsk samform som skiller seg fra de øvrige nordiske formene, eller velge en bokmålsform som skiller seg fra den nynorske, men som harmonerer med de øvrige nordiske. Dette er et språkpolitisk spørsmål som det ville være interessant å få synspunkter på, da det må løses på en eller annen måte, helst slik at ordboka blir mest mulig økonomisk redigert.

## 8 Avslutning

Et problem i all tospråklig leksikografi er hvordan en kan avgjøre hva som er ekvivalent. På dette innledende stadiet i arbeidet med NLO er det lett å bli veldig opptatt av formelle forhold, men det er selvfølgelig det å finne den mest dekkende ekvivalenten som er den viktigste og vanskeligste oppgaven. Og det er et vanskelig spørsmål å avgjøre hvem som er best kvalifisert til å vurdere det. I translatologi regner Koller den såkalte ideale tospråklige taler som den rette til å vurdere ekvivalens, uten at han går nærmere inn på hva det innebærer. I forbindelse med terminologi er selsagt situasjonen enklere i og med at definisjonene kan gis stipulativt. Men da NLO har som siktemål å være mest mulig deskriptiv, vil ekvivalensvalget være avhengig av god kunnskap om både kilde-språk og målspråk, samtidig som kunnskap om leksikografi, både teoretisk og praktisk, er en nødvendig forutsetning. Støtte og innspill fra hele det nordiske leksikografiske fagmiljøet er derfor ønskelig!

## 9 Litteratur

- Gasthuber, H. 1985 *Grundsätze, Ergebnisse und Tendenzen der Terminologienormung in Österreich*. I: Terminologie und Benachbarte Gebiete 1965-1985. Infoterm Wien
- Grindsted, A. 1988. *Prinsipper for præsentation af ækvivalenter i oversættelsesordbøger*. Odense
- Koller, W. 1992. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Berlin
- Picht, H. & Draskau, J: 1985. *Terminology: An Introduction*. København
- Wolski, W. 1983. *Das Lemma und die verschiedenen Lemmatypen*. I Hausmann & al: Wörterbücher... Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft Band 5.1. Berlin, New York